

Eczema pruriginosum atopicum

Proefschrift G.G. Jagtman 1951

B.A. Jagtman

Govert Godefridus Jagtman verdedigde op woensdag 31 oktober 1951 in Leiden zijn thesis *Symptomatische en experimenteel-therapeutische onderzoeken over het Eczema pruriginosum faciei-flexurarem (Lichen Vidal disseminatus, Prurigo Besnier, Neurodermitis disseminata, Spätexsudatives Ekzematoid, Atopic dermatitis)*. Zijn vrouw was er niet bij. Die was hoogzwanger en erg misselijk. Twee maanden later lag ik in de wieg.

Mijn vader haalt in het literatuuronderzoek voor zijn proefschrift veel Duitse en Franse dermatologen aan, maar ook Marion Sulzberger uit de VS. Termen als prurigo Besnier, neurodermitis chronica disseminata en *spätexsudatives Ekzematoid* zouden we nu vervangen door constitutioneel eczeem of atopisch eczeem. De oude rotten in het vak (Brocq, Besnier, Haxthausen, Jadassohn, Sabouraud, Sulzberger) blijken van mening te verschillen over seizoensinvloeden, geografische ligging, hormonale invloeden en de psyche op het constitutioneel eczeem. Over de therapie van het constitutioneel eczeem is het literatuuronderzoek van voor WO II somber. Volgens Sutton zou de aandoening vallen onder *“diseases the devil himself cannot cure”*. De meningen van de vooroorlogse experts over het effect van diëten met hypoallergene voeding, het vermijden van inhalatieallergenen zoals huisstof en pollen, niet-specifieke desensibilisatie met *Bacillus Calmette-Guerin*, specifieke desensibilisatie met *human dander*, huisstof, schimmels en de behandeling van constitutioneel eczeem met ultravioletbestraling verschillen sterk.

VRAAGSTELLING

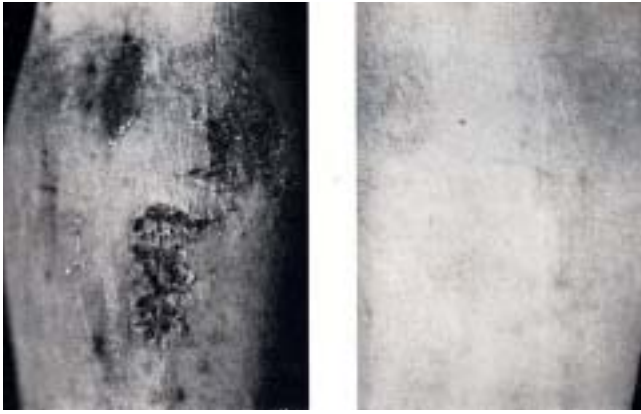
In de tijd waarin het proefschrift werd geschreven bestonden er geen topische corticosteroiden. Hydrocortisonzalf kwam pas in 1952 op de markt. De behandeling van het constitutioneel eczeem was daardoor een groot probleem. Het doel van het onderzoek was een vergelijking van het effect van de lokale behandeling met onder andere teer (lianthral, houtteer), chrysarobine, zwavel (sulfur) en röntgenbestraling op het constitutioneel eczeem.

HET ONDERZOEK

Prof. H.W. Siemens werd in 1929 als eerste hoogleraar dermatologie van de rijksuniversiteit Leiden benoemd. In de kliniek van prof. Siemens te Leiden werkten vlak na de oorlog vier arts-assistenten waaronder mijn vader (figuur 1). Mijn vader onderzocht 200 patiënten met constitutioneel eczeem, waarvan 81 tijdens klinische opname. Wat opviel was het grote aantal patiënten dat ‘spontaan’ genas tijdens klinische opname (wel behandeld met emolliëntia als ‘indifferentie’

Figuur 1. De Leidse kliniek in 1946: links hoofdassistent John de Bergh met daarnaast hoofdzuster Feenstra, André Botter, Goof Jagtman; staand Fred Doornink en enkele verpleegkundigen.

Figuur 2. Afbeeldingen van *sanatio spontanea nosocomialis* uit het proefschrift.

therapie) en weer snel recidiveerde bij thuiskomst, meestal binnen 14 dagen. Het werd zo mooi *sanatio spontanea nosocomialis* genoemd (figuur 2). [1]

In het proefschrift wordt de behandeling van het constitutioneel eczeem met teer en andere differente middelen beschreven met het doel de recidievrije periode te verlengen. Bij het historisch overzicht van de toen bekende eczeemmiddelen komt teer prominent ter sprake. Teer werd als zodanig door Becker en Seele in 1681 ontdekt. Fischel gebruikte in 1894 steenkoolteer voor het eerst bij huidziekten. Dind in Lausanne (1905) onderzocht het effect van teer op eczeem, toen het eczeem van zijn hond genas, nadat deze in een put met teer was gevallen. Brocq gebruikte in navolging van Dind ook steenkoolteer en vond dit effectiever dan houtteer bij eczeem. Het onderzoek voor het proefschrift werd uitgevoerd in de Leidse universiteitskliniek met de rechts-linksbehandelingsmethode volgens prof. Siemens. Siemens was de eerste die de zogenoemde 'een kant behandeling' (*Einseitenbehandlung*) systematisch toepaste. De ene zijde van het lichaam werd behandeld met het geneesmiddel, de andere zijde werd niet behandeld (alleen met indifferente therapie) als controle of met een ander topisch medicament. Het gerandomiseerd dubbelblind placebocontroleerde onderzoek moest nog uitgevonden worden. Soms werd bij de 'een kant behandeling' gezien dat het eczeem toenam op de kant die met het medicament behandeld werd en stationair bleef op de onbehandelde kant. Siemens noemde dit 'stomme provocatie'. Voordat de *Einseitenbehandlung* bij het onderzoek werd uitgevoerd werden eerst lapjesproeven met de eczeemmiddelen uitgevoerd met een standaardreeks bestaande uit tumenolammonium, ichthyol, liquor carbonis detergens, lianthral, oleum rusci (houtteer), pix liquida, sulfur en mercurius precipitatus albus om een allergische reactie op de middelen uit te sluiten. Om irritatiereacties te vermijden werd de toe te passen stof in stijgende concentratie op de huid getest. Mijn vader deed onderzoek bij zijn eczeempatiënten met 25% lianthral-zinkpasta, liquor carbonis detergens (met 5% glycerine), oleum rusci-zinkpasta, chrysoarabine-zinkvaseline en 33% sulfur in vaseline (Leidse zwavelzalf), waarbij de rechterzijde van het lichaam niet behandeld werd en de linkerzijde met het te onderzoeken geneesmiddel. De patiënten werden in de kliniek minstens veertien dagen tweemaal daags ingesmeerd. Als nabehandeling thuis kregen ze 2% lianthral-zinkpasta. Lianthral en chrysoarabine werden vergeleken door applicatie van het ene middel op de ene lichaamshelft en het andere middel

op de andere kant. Op dezelfde manier carbol-zinkvaseline en resorcine-zinkvaseline. Ten slotte werd een aantal patiënten met constitutioneel eczeem behandeld met eenzijdige röntgenbestraling (tweemaal 175 r met een tussentijd van 10 dagen).

CONCLUSIES

Klinische behandeling met lianthral was superieur aan de behandeling met liquor carbonis detergens en de houtteerbehandeling van het constitutioneel eczeem. Onderhoudsbehandeling thuis met de lagere concentratie lianthral verlengde de recidievrije periode. Met lianthral onderhoudsbehandeling werd een langdurige remissie bereikt (observatieperiode van 1-2 jaar). Ook chrysoarabine bleek effectief. Echter lianthral bleek werkzamer bij links-rechtsvergelijking met lianthral op het ene lichaamsdeel en chrysoarabine op het andere lichaamsdeel. De werkzaamheid van oleum rusci (houtteer), carbol-zinkvaseline en resorcine-zinkvaseline was zwak, zwavel vertraagde zelfs het genezingsproces. [2,3] Röntgentherapie van het constitutioneel eczeem was ook effectief en verlengde de recidievrije periode, maar was gezien de bijwerkingen op lange termijn alleen als eenmalige therapie haalbaar. Opvallend was het aantal patiënten dat spontaan genas (met alleen indifferente behandeling) tijdens klinische opname. Mijn vader geeft hier geen verklaring voor.

CV

G.G. Jagtman werd geboren in Bandung in het voormalig Nederlands-Indië. Hij studeerde geneeskunde aan de Rijksuniversiteit Leiden. Na de oorlog werd hij aangenomen als arts-assistent dermatologie door prof. Siemens in Leiden. Prof. Siemens was in de oorlog door de Duitsers drie jaar verbannen uit zijn kliniek omdat hij deelnam aan het protest van de Leidse hoogleraren tegen de *arisering* van de Leidse universiteit. Direct na de Duitse capitulatie was het Militair Gezag (MG), ingesteld door de regering Gerbrandy in Londen, de hoogste bestuurlijke instantie om het bestuurlijk vacuüm in Nederland op te vangen. [4] Het MG werkte niet mee bij de herstart van de Leidse kliniek van prof. Siemens. Daardoor zag een arts-assistent af van opleiding in Leiden. Siemens was daar erg door geraakt. Mijn vader bleef Siemens trouw en moest om geen opleidingstijd te verliezen enkele maanden voor zijn opleiding naar collega Beek in Den Haag. Hij vestigde zich na zijn specialisatie als dermatoloog in Breda.

LITERATUUR

1. Siemens HW, Jagtman GG. Spontane Heilung von Ekzemen bei Aufnahme ins Krankenhaus. *Hautarzt* 1951;2:99-102.
2. Jagtman GG. Klinisch-experimentelle Untersuchungen über die nachwirkung der Antieczematoso. *Arch Dermatol Syph* 1953;196:137-47.
3. Siemens HW, Jagtman GG. Über die Nachwirkung einiger Antieczematoso. *Acta Derm Venereol* 1953;33:199-204.
4. Schoonoord DCL. Het 'circus Kruls'. *Militair Gezag in Nederland, 1944-1946*. NIOD, 2011.

CORRESPONDENTIEADRES

Berend Jagtman

E-mail: b.jagtman@home.nl